Mijnheer de voorzitter, dames en heren. Volgens lid 6 van artikel 30 van het partij-statuut bespreekt het Partij Convent het politieke beleid van de Anti-Revolutionaire Kamerfractie. En dan gaat het artikel verder, tot welk doel de voorzitter van de Tweede- Kamerfractie uitgenodigd wordt ter vergadering een overzicht te geven van de werkzaamheden in het afgelopen jaar. Sinds de inwerkingtreding van het nieuwe partij-statuut in 1956 geschiedt dit op elke voorjaarsvergadering van het Partij Convent. Ten gevolge van verdrietige omstandigheden, de zeer ernstige ziekte van de heer Van Eijsden, moet ik thans deze statutaire taak vervullen. Van deze plaats wens ik onze vriend Van Eijsden en zijn vrouw Gods onmisbare zegen toe.

Fractie-verslagen

De door mij te vervullen taak, een overzicht van de verrichte werkzaamheden, is reeds vanaf 1958 van karakter veranderd. Door de secretaris van de Tweede Kamerfractie wordt een uitvoerig verslag gemaakt, hetwelk als bijlage aan het jaarverslag wordt toegevoegd. Ik wij de secretaris van de Tweede Kamerfractie, de heer Van Bennekom daarvoor hartelijk danken. De laatste jaren geschiedt hetzelfde door de secretaris van de Eerste Kamerfractie, wiens verslag eveneens als bijlage in het jaarverslag is opgenomen. Ik dacht, mijnheer de voorzitter, dat ik niet buiten de orde was, indien ik via u de heer Tjalma voor zijn waardevol, systematisch opgebouwd verslag hartelijk dank breng.

Kanttekeningen

De verslagen zijn dus uitgebracht. Ik dacht dat ik in de geest van het Partij Convent zou handelen, indien ik mij tot kanttekeningen op die verslagen beperkte. Zeker past het mij niet kanttekeningen te maken op een verslag van de Eerste Kamerfractie. Beide verslagen handelen over het jaar 1963. De politieke vraagstukken houden geen gelijke tred met een kalenderjaar. En het is overigens weinig interessant om de thans actuele vragen te bewaren tot het volgend jaar. De Tweede Kamer is in 1963, dat is na de oorlog nog niet gebeurd, klaargekomen met de behandeling van de begrotingen 1964, behoudens dan de begroting van onze vice-premier. Maar er waren verontschuldigingen van zijn kant, voldoende om die begroting, ik geloof dat ik dat objectief uitdruk, in 1963 nog niet te behandelen. Deze tijdige

afwerking van de begrotingen hangt samen met een nieuwe werkwijze, die in 1963 voor een viertal begrotingen is toegepast, namelijk het behandelen van de begrotingen in openbare commissievergaderingen, zonder dat tevoren een voorlopig verslag, gevolgd door een memorie van antwoord was uitgebracht. Ik heb daar in het begin wel eens bezwaren tegen gehad, ik was bang dat de democratie daardoor niet voldoende zou functioneren, maar ik wil u wel zeggen, dat de ervaring mij heeft geleerd dat dit nieuwe systeem een vlottere afdoening van zaken bevordert.

En de praktijk heeft geleerd dat het grondiger, directer en levendiger geschiedt. Een voorwaarde voor dit systeem is, dat de betrokken bewindslieden en de betrokken Kamerleden de te behandelen stof goed kennen.

Het eerste jaar

Het eerste jaar van een nieuw kabinet geeft als regel een kleine oogst van wetsontwerpen. De eerste maanden van 1964 gaf de Tweede Kamer dan ook geen overvolle agenda voor openbare vergaderingen. Thans, enige maanden voor het zomer-reces, is de agenda weer overvol. Te bezet. Ik noem alleen maar de belastingontwerpen: inkomstenbelasting, loonbelasting, vermogensbelasting. Die zijn door de heer Zijlstra ingediend. Daarvóór waren er ook al ontwerpen geweest van minister Hofstra, belastingontwerpen, die de uit de bezettingstijd stammende bezettingsbesluiten zullen vervangen.

Deze belastingontwerpen, die dus volgende week en de week erop in de Kamer aan de orde komen, beogen geen belastingverlaging. Wel verbeteringen.

Verbeteringen van technische aard. Ook verbeteringen, ik kan dat nu niet uitvoerig behandelen, ten opzichte van de liquidatie van de bedrijven. Verbeteringen ten opzichte van de oudedagsvoorziening en de in onze kring zo voorgestane (ik herinner mij nog heel goed dat de heer Van den Heuvel daar vroeger altijd voor opkwam) de mogelijkheid van middeling van de inkomens in de toepassing van de tarieven. De materie is vrij ingewikkeld en die zal een vrij lange behandeling vragen.

Ik noem verder ook nog dat in behandeling komt het wets- ontwerp-Ziekenfondswet ook ter vervanging van een regeling uit de bezettingstijd.

De kwestie-Irene

Mijnheer de voorzitter, in de achter ons liggende maanden hebben de regering en de Staten-Generaal zich bezig moeten houden met de kwestie-Irene. En met de daarmee verband houdende vragen van staatsrechtelijke en staatkundige aard. Ik sluit mij gaarne aan bij de zakelijke en persoonlijke opmerkingen, mijnheer de voorzitter, die vanmorgen door u over deze zaak zijn gemaakt. Staatsrechtelijk en staatkundig staat er thans een streep onder. Ik heb behoefte om de regering (het staatshoofd en het kabinet) hulde te brengen voor hetgeen zij voor de handhaving van de constitutionele monarchie in die spannende tijd heeft gedaan.

U hebt vanmorgen in uw openingsrede, mijnheer de voorzitter, een aantal belangrijke actuele, politieke vraagstukken behandeld, waarover ik thans in eerste termijn niet behoef te spreken.

Televisie en dagbladpers

Uw beschouwingen over het radio- en televisiebeleid onderschrijf ik gaarne. Evenzo die over de geestelijke verzorging in de krijgsmacht.

Ik zou nog één opmerking willen maken over het televisiebeleid en de positie van de Nederlandse dagbladpers. In Nederland kennen wij een geestelijk gevarieerde dagbladpers. Zowel landelijk als regionaal. Deze pers vervult een belangrijke publieke functie. Het zou een verarming betekenen, indien de geestelijke verscheidenheid, die het gehele organisatie-patroon van ons land kenmerkt, in die pers zou verdwijnen. De pers heeft het vandaag moeilijk. Onlangs is in een uitvoerig adres aan de regering en aan de Staten-Generaal daaraan uiting gegeven. Concentraties vinden plaats. Dagbladen die jarenlang zijn verschenen, verdwijnen. Ik denk in onze kring aan het Zeeuws Dagblad. Ook aan de noodzakelijke concentratie van de Nw. Prov. Groninger en de Nw. Drentsche met het dagblad Trouw. De onkosten van de kranten stijgen meer dan de sterk vertraagde verhoging van de abonnementsprijs, mede ten gevolge van het prijsbeleid. Daar kan staatssecretaris Bakker niet aan doen. Dat beleid is vóór dat hij zijn functie aanvaardde, zeer traag geweest in het toestaan van de verhogingen van de abonnementsprijzen. De kranten moeten het met name hebben van

advertentie-opbrengsten. Veel meer dan vroeger. Advertentieopbrengsten hangen ook weer samen met het aantal abonnementen. Naar mijn mening zou bij eventuele invoering van reclame-boodschappen in de televisie.
wat zoals u weet heel iets anders is dan de commerciële televisie, de pers in de organisatorische vormgeving moeten worden betrokken. Indien wij als anti-revolutionairen opkomen voor de handhaving van de geestelijke verscheidenheid in het radio- en televisiebeleid, mag het toelaten van reclame-boodschappen in de televisie (voor mij is dit een beleidzaak) niet tengevolge hebben dat de geestelijke verscheidenheid in de Nederlandse pers verloren zou gaan.

Voor het behoud van een zo waardevolle geestelijke structuur van onze samenleving, zowel in de politiek, als in de maatschappelijke en in de onderwijsorganisaties en voor de jeugd- en sportverenigingen is het geestelijk erfgoed van onze voorouders, is dus een geestverwante pers noodzakelijk. Met alle constructieve kritiek (maar dit geldt ook voor de geestverwante radio- en televisieorganisaties) die u en ik daarop mogen uitoefenen, ja, moeten uitoefenen.

Voor hen die zulks wel eens betwijfelen merk ik op, dat de Anti-Revolutionaire Partij en dat de Anti-Revolutionaire Kamerfracties geen enkele organisatorische binding hebben met de prot. chr. pers of met de N.C.R.V. Maar er is vanzelfsprekend genegenheid. Terecht en naar ik hoop over en weer.

Beleidsbeslissingen

Binnenkort staan wij in de politiek voor enige moeilijke politieke beleidsbeslissingen. Ik wil hier gaarne iets van zeggen. Ook in verband met de meningsvorming in onze eigen kring. Bij die meningsvorming dienen wij, en dat geldt voor partij en fractie, uit te gaan van het Program van Actie 1963. De fractie heeft zich bovendien te realiseren de gebondenheid, formeel en moreel aan het bij de kabinetsformatie opgestelde akkoord van Wassenaar.

Ik denk hierbij in de eerste plaats aan een tweetal vraagstukken. De verhoging van de A.O.W. en de belastingverlaging, u leest er elke avond in de krant van. Er zijn ook berichten die op dit punt wat prematuur zijn, maar het vraagstuk ligt er. Dus de verhoging van de A.O.W. en de belastingverlaging. Het akkoord van Wassenaar kent, zoals u weet, prioriteiten. Voorop staat de woningbouw. Ik kom daar straks nog op terug. Daarna de conjuncturele belastingverlaging, die beoogt de

door de werking van de inflatie gestegen belastingdruk met name van de loon- en inkomstenbelasting ongedaan te maken.

Het derde punt de landbouw. Ik hoop hier straks ook nog een opmerking over te maken.

De A.O.W.-verhoging

In het kader van de sociale zekerheid, zo staat het in het akkoord van Wassenaar, wordt prioriteit gegeven aan de geleidelijke opvoering van het sociaal-minimum van de uitkeringen A.O.W. en A.W.W.

In de regeringsverklaring bij het eerste optreden van het kabinet-Marijnen staat het wat anders: de optrekking van de A.O.W.-uitkeringen tot het sociaal minimum heeft een voorname plaats in het regeringsbeleid. Het is nu reeds gebleken, dat een bij de kabinetsformatie gesloten akkoord niet afdoende is. Vier jaar vooruit zien is onmogelijk. Het akkoord van Wassenaar gaat er van uit, dat in de periode 1963 tot 1967 geen scherpe conjuncturele fluctuatie zal optreden. Toen het kabinet-Marijnen gereformeerd werd had niemand enig besef van een loonexplosie, zoals wij die in het najaar-1963 hebben gekregen. Er is ook niemand geweest, althans naar buiten is dat niet gebleken, die reeds bij de behandeling van de begroting van Sociale Zaken en Volksgezondheid 1964 in oktober 1963 een ander geluid had verwacht over de verhoging van de A.O.W. dan het akkoord van Wassenaar en ook de regeringsverklaring aangaf.

Minister Veldkamp (en ik ontken niet: uitgelokt vanuit de Tweede Kamer) heeft verwachting gewekt.

Het kabinet heeft door te zwijgen, en ik heb er voldoende politiek begrip voor, dat het kabinet moeilijk anders kon, ook de verwachting gewekt dat per 1 januari 1965 de A.O.W. zou worden opgetrokken tot het sociaal-minimum.

Daarbij zou de mede-financiering uit de algemene middelen geen beginsel-kwestie maar een zaak van prioriteit zijn. Dit alles heeft zo gefunctioneerd dat zij, die in het genot zijn van een A.O.W.- of van een A.W.W.-, dus de weduwenuitkering, eenvoudig rekenen op een verhoging van de uitkering tot een sociaal- minimum met ingang van 1 januari 1965. Moeten wij als antirevolutionairen in het algemeen en de A.R. Tweede Kamerfractie in het bijzonder, ja, het eerst onze bewindslieden, moeten wij daar bezwaar tegen maken? Ik meen, dat wij dit niet mogen doen.

Velen, zeer velen, die in het genot zijn van een A.O.W.- of van een A.W.W.-uitkering, hebben het financieel erg moeilijk.

Ik erken dat dit niet voor allen het geval is. Maar het karakter, de opzet
van de A.O.W. als volksverzekering (en langs een andere weg had die regeling niet kunnen worden getroffen) laat geen verschil in behandeling toe. In het Program van Actie heeft onze partij een verbetering van de financiële positie van de gepensioneerden gevraagd. Ook door middel van een verhoging van de A.O.W. Ik betreur dat de ontwikkeling van de bedrijfspensioenfondsen in Nederland niet zo is gegaan als wij gaarne hadden gezien. Het georganiseerde bedrijfsleven bestemde veelal de economische ruimte en soms meer dan de economische ruimte uitsluitend voor verbeteringen in de directe loonsfeer. Maar met deze ontwikkeling, ik constateer hier dus een feitelijke ontwikkeling, hebben wij rekening te houden.

De financiering

Over de financiering van de verhoging, want dat is in wezen het moeilijke punt, wil ik gaarne nog iets zeggen. Moet dit nu geschieden uit de verhoging van de premie of moet het geschieden via een gedeeltelijke financiering uit de schatkist. Gedeeltelijke premieverhoging, gedeeltelijke financiering uit de schatkist.

De verhoging van de premie is voor heel veel mensen een moeilijke zaak. Ik weet wel, dat die premieverhoging bij de werknemers wordt gecompenseerd en dat men dat dus niet zo merkt, maar bij de zelfstandigen, met name bij de onderlaag in de middengroepen van de zelfstandigen functioneert die verhoging van de premie toch wel uiterst scherp. De premie is nu, meen ik. Iemand met een inkomen van 9.000 gulden betaalt nu dus reeds een premie voor de beide volksverzekeringen, de kinderbijslag en de A.O.W. en A.W.W. van meer dan 900,-. En iemand met een inkomen van / 10.000,- komt op / 1.000,-. Dat betekent voor zelfstandigen, die ook regelmatig moeten investeren, dat zij een jaarlijks aanslagbiljet krijgen van de bedragen, die ik net noemde. Mijnheer de voorzitter, dat is een heel moeilijke zaak. Nu kan men zich op het standpunt gaan stellen; als dat dan niet uit de premie kan worden betaald, dan moet dat niet gebeuren. Ik meen dat wij in een tijd leven waarin wij niet via een economisch, theoretisch verhaal dit vraagstuk kunnen oplossen.

Andere sociale wensen

Hier spelen sociaal-ethische, hier spelen ook politieke vragen, waarvoor een oplossing moet worden gekozen. Daar komt nog iets anders bij. Daar zijn nog een aantal wensen op sociaal gebied.

Ik wil ze alleen maar memoreren, zoals wij ze geformuleerd hebben in ons Program van Actie. Maar die wensen vindt ge terug in de bouwstenen-Romme en ook in het aanhangsel van het akkoord van Wassenaar; een arbeidsongeschiktheidsverzekering, een volksverzekering voor zware geneeskundige risico's en niet te vergeten de hele zaak van de gehandicapten. Ik denk aan de invalide-geborenen, een zaak die wij tijdig aan de orde hebben gesteld in Nederland. Dit brengt kosten met zich mee. En wanneer dit gaat gebeuren op basis van volksverzekeringen dan zijn die kosten vooral bij arbeidsongeschiktheidsverzekering niet gering; voor de anderen veel minder. Ik zou graag zien dat het voor de gehandicapten, voor de invalide-geborenen en ook voor de zware geneeskundige risico's niet te lang zal duren, dat voor hen algemene regelingen zouden worden getroffen.

Maar deze wensen zullen moeten worden gefinancierd. Nu is een bijdrage uit de schatkist voor de A.R. Tweede Kamerfractie geen nieuw punt. Zij is er dan ook helemaal niet van geschrokken toen het kabinet in de regeringsverklaring meedeelde, dat het principieel geen bezwaren had tegen een bijdrage uit de schatkist voor de medefinanciering van deze verzekeringen. Reeds bij de behandeling van de Kinderbijslagwet, enige jaren geleden, heb ik namens de overgrote meerderheid van de fractie geen bezwaar gemaakt tegen een aanvullende bijdrage uit de schatkist.

A.R. suggestie

Ik zou het vandaag nog gaarne in die richting willen zoeken. Het karakter van de Kinderbijslagwet is anders dan het karakter van de Algemene Ouderdomswet. De Kinderbijslagwet draagt sterk het karakter van een herverdeling, een nieuwe verdeling van het inkomen. Zij draagt sterk het karakter van een correctie op de loonvorming en een correctie op de prijsvorming, want noch bij de loonvorming, noch bij de prijsvorming kan rekening worden gehouden met het kindertal. Ik zou dus tegen een bijdrage uit de schatkist, een storting in het Kinderbijslagfonds, minder bezwaren hebben. Ik zou dat

een betere oplossing vinden dan financiering uit de schatkist van de A.O.W. Het komt, zegt men, dan op hetzelfde neer. Dat is natuurlijk zo. Maar het is een goede zaak om te proberen een volksverzekering (het samen dragen van risico's voor de oudedagsverzorging) zo zuiver mogelijk te houden. Dan gaan wij niet langzaam in de richting van het staatspensioen. Wanneer een deel van de Kinderbijslag dus
gefinancierd wordt uit de algemene middelen, komt een deel van de premie, die daarvoor betaald wordt, vrij. Die kan dan gebruikt worden voor de optrekking van de A.O.W.

Belastingverlaging

Nu staat naast die A.O.W.-verhoging, waar ik mij positief tegenover opstel, de belastingverlaging. De verzwaring van de druk in de inkomstenbelasting en de loonbelasting als gevolg van de werking van de progressie, moet ongedaan gemaakt worden.

En ook nog de verzwaring op niet reëel gestegen inkomens. De belastingdruk is hoog. Ik gebruik liever het woord „hoog" dan het woord „ondraaglijk", want er zijn dingen in ons leven die meer ondraaglijk zijn dan de hoge belastingdruk. Er zijn in Nederland maar ook buiten Nederland, ik denk aan de ontwikkelingslanden, ondraaglijker zaken dan de hoogte van onze belastingdruk. Maar ik constateer, dat die belastingdruk hoog is. Velen die daar geen weet van hadden, hebben dit de laatste maanden na de forse loonsverhogingen gemerkt.

Anderen hebben dat opnieuw bemerkt. En ook van onze zijde is het kabinet gevraagd een wetsontwerp tot verlaging in te dienen met een open datum. Door minister Zijlstra is het indertijd op dezelfde wijze gedaan. De datum van de inwerkingtreding kan dan op een conjunctureel niet al te ongunstig moment worden bepaald. Hier moet de uiteindelijke verantwoordelijkheid liggen bij het kabinet. Een wetsontwerp met een open datum en een uiterste datum, lijkt conjunctureel minder verstandig.

Ongehuwden en lagere inkomens

De belastingdruk is hoog, bijvoorbeeld voor de ongehuwden. Ook nog hoog voor de ongehuwden na de niet

onbelangrijke extra verlaging, die deze categorie bij het verlagingsontwerp- Zijlstra heeft ontvangen.

Wij vragen dus in de herziening van de tarieven speciale aandacht voor het ongehuwdentarief. Typisch een tarief uit de Duitse tijd. Ook zijn de belastingen hoog voor de lagere inkomens. De vrijstelling aan de voet is thans bij gehuwden zonder kinderen / 2700,-; dat is ongeveer ƒ 50,- in de week. Met ƒ 50,- in de week deelt men dan in eens in de draagkracht-belasting: de loon- en inkomstenbelasting. Dit is in wezen sociaal onrecht-
vaardig en het is in wanverhouding tot de thans geldende sociale minima.

De belastingdruk is ook hoog voor de middengroepen met name ten gevolge van de steile opvoering van de progressie. En in die middengroepen is de druk met name weer hoog voor de onderste laag van die groep. Nu is iedereen het in Nederland er over eens, dat deze soort belastingverlaging er komen moet. Alleen is er verschil van mening over het tijdstip van ingang. Dat is het moeilijke punt. In het akkoord van Wassenaar is uiteraard geen ingangsdatum genoemd. De A.O.W.-verhoging en de belastingverlaging hebben een belangrijke bestedings- impuls. Het kabinet zal dit nauwgezet in zijn gevolgen moeten bezien.

Inflatie

Niemand is gebaat bij een verdere inflatie en zeker niet „de kleine luyden", de sociaal zwaksten. Inflatie, dus het verlagen van de koopkracht van de munt, is een vraagstuk dat bijzondere aandacht verdient. Ook, ja vooral, vanwege de sociale rechtvaardigheid. Wij hebben sinds enige jaren in Nederland een hoge graad van werkgelegenheid.

Hoe moeilijk ook, er moet, gelet op de sterke bevolkingsaanwas, een beleid blijven dat gericht is op de handhaving en op de uitbreiding van die werkgelegenheid. En die werkgelegenheid kan in gevaar worden gebracht, wanneer in conjuncturele zin en in financieel-monetaire zin door de overheid dingen al of niet gedaan worden, die op een bepaald moment niet hadden mogen plaatsvinden.

Ik denk aan de periode 1956-1958. Wij moeten daaruit leren.

Wegen voor het verkeer

De vraagstukken van financieel-economische en van sociaal- economische aard kunnen niet op zichzelf worden bezien. Er wordt van alle kanten een beroep gedaan op de schatkist. Voor vele doeleinden die op zichzelf tot de taak van de overheid behoren. Ik wil er een paar noemen.

In de eerste plaats de wegen. Elke dag komen er 700 è 800 auto's bij. Er is geen sterveling in Nederland, die een verbod tot het kopen van auto's zou willen invoeren. De wegenbouw houdt geen gelijke tred met die stijging; dat kan ook niet. Maar ik dacht dat die wegenbouw een hoger tempo moest krijgen en dus
een hogere prioriteit. Ik kan mij voorstellen, dat wij nog in een periode terecht komen waarbij naast de hoge prioriteit van de woningbouw ook een hogere prioriteit wordt gegeven aan de wegenbouw. Dit is een vraagstuk dat benauwend is. Je hebt mensen die zeggen (het is in de Eerste Kamer gebleken vorige week): de minister van Verkeer en Waterstaat moet dit maar binnen zijn begroting behandelen. Dan moet er maar een temporisering plaatsvinden in de aanleg van de havens, bijvoorbeeld van Rotterdam en Amsterdam. Dat zou in strijd zijn met het nationaal belang.

In de tweede plaats zijn er die zeggen: de Delta-werken maar „uitsmeren" en de Zuiderzee-werken maar „uitsmeren". Ik meen, dat de minister van Verkeer en Waterstaat er op die manier niet komt, maar dat het kabinet hem in de komende jaren heel eenvoudig, en dat is een afweging van prioriteiten, meer gelden zou moeten geven voor de wegenbouw in ons zo sterk groeiend land met zijn zeer dichte verkeersintensiteit.

De recreatie en dergelijke

Ik noem een ander vraagstuk, de recreatie. Het zijn allemaal vraagstukken, die wij in ons Program vém Actie ook hebben genoemd.

Wij komen ten aanzien van de recreatieve voorzieningen achterop. Met name voor de inwoners van de grote steden. Er vindt vandaag in Nederland een versnippering van natuurschoon plaats. Ik ben wel eens bang, dat wij over een aantal jaren via een onteigeningswet weer natuurschoon moeten terugkopen. En dan is het natuurlijk veel duurder. Gemeenten en provincies hebben onvoldoende gelden om recreatie-terreinen tijdig aan te kopen. Ik noem ook nog de

waterverontreiniging, de rioolzuive- ringsinstallaties, de financiële positie van de gemeenten (over de provincies zal ik dan maar niet spreken), de stijging van de onderwijsuitgaven. Ik noem ze, omdat dit ieder op zichzelf wenselijke en noodzakelijke zaken zijn.

Een keuze doen

En er zijn er nog veel meer. Lees ons Program van Actie maar rustig door. Dit betekent dat een kabinet in de komende jaren herhaaldelijk voor een keuze zal worden geplaatst. En dat ook hier besturen kiezen is. Het is onmogelijk alle bestaande, zelfs de bestaande reële verlangens in een kort tijdsbestek te verwer-
kelijken. Een overheidsgulden blijft een gewone gulden. Daarom is ook grote voorzichtigheid geboden met het wekken van verwachtingen ten aanzien van belastingverlagingen boven de verlaging in verband met de doorgaande werking van de progressie- factor. In het akkoord van Wassenaar wordt ook nog over een structurele belastingverlaging gesproken. Gelet op hetgeen in de overheidssfeer zal moeten geschieden, welke wensen en verlangens er leven, moeten wij oppassen voor het wekken van verwachtingen als zouden er meer mogelijkheden zijn bijvoorbeeld verlaging van belastingen in de structurele sfeer. Daar komt nog bij, dat wij in een dichtbevolkt land wonen met een sterk groeiende bevolking. Dat heeft tengevolge dat er altijd meer uitgaven zijn en dat ook hogere belastingen moeten worden geheven dan in dun of dunner bevolkte landen in Europa. Alle vergelijkingen met Europese landen moeten wij ook in dit licht zien. Wij zijn een dichtbevolkt land en wij hebben een sterke bevolkingsaanwas

Harmonisatie

Ik wilde tot besluit van dit onderdeel nog een opmerking maken over een vraagstuk van andere orde.

Aan dit vraagstuk kunnen wij niet voorbijgaan. Ook in eigen kring niet. De vraag of er in Nederland, mede gelet op omringende landen, thans nog wel een juiste verhouding tussen de directe en indirecte belastingen bestaat. Een moeilijk vraagstuk. Maar die zaak kiemt op het ogenblik te sterker omdat wij nu in dit verband komen te staan voor een harmonisatie van de omzetbelasting, die de bestaande verhouding tussen directe en indirecte belastingen nogal zal

wijzigen.

Die harmonisatie is gewenst met het oog op de vrijmaking van Europese handel op basis van gezonde concurrentie-verhoudingen. Daarbij komt, dat er wellicht mogelijkheden ontstaan zijn om op een niet direct onaanvaardbare wijze, bijvoorbeeld door een kleine belasting (met een klein percentage) op aardgas de druk wat te verleggen van de directe naar de indirecte sfeer. De gemeenten en de provinciën, met name de gemeenten doen dit ook op ander terrein. Ik vind dit een vraagstuk dat bekeken moet worden. Ter voorkoming van misverstand wil ik direct er aan toevoegen dat het onjuist zou zijn indien de verschuiving onaanvaardbare verschillen teweeg zou brengen in de kring van de sociaal zwakkeren en in de kring van de grotere gezinnen. Maar
dat ook door ons aan dit probleem van verschuiving een bijzondere aandacht moet worden besteed in de eerstkomende tijd, staat naar mijn mening ongetwijfeld vast. Het heeft mij getroffen dat ik gisteravond in het dagblad „De Nieuwe Rotterdammer" mocht lezen dat de voorzitter van het N.V.V. de heer Roemers in die zelfde richting wil denken. En dat hij ook dat vraagstuk van de verhoging van de indirecte belasting aan de orde stelde zonder terecht sociaal zwakkere groepen onevenredig te belasten. De heer Roemers benaderde dit vraagstuk ook in positieve zin. Deze zaak zal nader moeten worden bekeken, wij zullen dit ook moeten doen in onze kring en daarbij alle sociale aspecten afwegen.

Woningbouw

Ik heb over dit financiële vraagstuk, het uitgavenbeleid en het belastingvraagstuk nogal vrij uitvoerig gesproken. De financiering van allerlei noodzakelijke overheidsuitgaven vraagt dat wij in eigen kring dat beraad voortzetten.

Op dit gebied moet elke demagogie worden vermeden. De woningbouw heeft een hoge prioriteit. Minister Bogaers heeft zich kort na zijn optreden met groot enthousiasme op het zo moeilijk op te lossen woningvraagstuk geworpen. Het is een sociaal-ethisch vraagstuk vooral onder jongeren. Onze fractie heeft het uitgestippelde beleid gesteund. Wij moeten bereid zijn om op het gebied van de woningnood, op het gebied van het woningvraagstuk, aparte desnoods discriminerende maatregelen te accepteren. Doen wij dat niet dan moeten wij niet meer spreken over volksvijand nummer

één. De resultaten van het beleid-Bogaers kunnen thans nog niet worden gezien. Het kabinet is nog slechts tien maanden oud en de bouwtijd van de woningen is vandaag langer dan 10 maanden. Wanneer nog wel eens wordt geconstateerd dat bijvoorbeeld vanaf april 1963 tot april 1964 90.000 woningen zijn klaar gekomen, dan is dat nog het resultaat van het beleid van minister Van Aartsen. Maar minister Van Aartsen zal met mij wensen dat volgend jaar mag worden geconstateerd dat van april ’64 tot april ’65 het aantal belangrijk boven de 90.000 is gestegen.

Ik was van plan enige kritische opmerkingen te maken over het rijksgoedkeuringsbeleid. De klachten over de onbenutte bouwcapaciteit namen de laatste maanden toe. Juist dezer dagen zijn daar maatregelen tegen genomen. Speciaal de kleine aan-
nemersbedrijven, wij zijn daar steeds in onze kring voor opgekomen, moeten alle bouwcapaciteit, ook die op het platteland, kunnen benutten. Ik hoop dat deze nieuwe maatregelen succes zullen hebben.

Decentralisatie

Ik had in dit kader gaarne gezien dat minister Bogaers het eens gewaagd had met een echte decentralisatie. Bij bestuurlijke decentralisatie kunnen klachten en de wensen, die er altijd zijn, veel vlugger door bestuurlijke verantwoordelijkheid dragende personen worden opgevangen. Maar echte decentralisatie is veelal in Nederland lippendienst. Voor een goede functionering van de democratie is zij evenwel noodzakelijk.

Landbouw

De landbouw heeft thans ook een hoge prioriteit. Dat was noodzakelijk, er was een groot onbehagen in landbouw-kringen. En een gevoel van onzekerheid kreeg de overhand. Het Nederlandse volk, dus niet alleen de landbouwer, heeft regelmatig kunnen constateren dat minister Biesheuvel niet zonder werk is. In Nederland niet zonder werk, in het buitenland niet zonder werk.

Het landbouwbeleid wordt meer en meer E.E.G.-beleid. En onze land- en tuinbouw-export is hoogst belangrijk voor onze nationale economie. De Westeuropese partners voeren hun produktie op en moderniseren het landbouwapparaat.

Nederland moet dus alles op alles zetten om de structuur van het beleid te verbeteren. Daarvoor is een samenspel tussen de minister van Landbouw en de staatssecretaris van Economische Zaken in verband met het industrialisatie-beleid en een verbetering van de infrastructuur noodzakelijk. Het akkoord van Wassenaar is voor de landbouw goed.

De gemaakte afspraken moeten dan ook ingelost worden. Dat betekent volgens het akkoord een actief prijs- en marktbeleid, regelmatige voeding van het nieuwe Ontwikkelings- en Saneringsfonds en een versterkte, en daar wil ik speciaal de aandacht voor vragen, een versterkte voortzetting van de ruilverkaveling. Landbouwbeleid is ook kabinetsbeleid. De minister van Landbouw heeft een andere verantwoordelijkheid dan een voorzitter van een Landbouworganisatie, en een minister van Landbouw heeft ook een andere verantwoordelijkheid dan een Kamerlid.

En tenslotte citeer ik uit een onlangs gehouden rede: „Als ik dan in alle objectiviteit met behoud van de zakelijke kritiek met name op het punt van de melkprijs de balans tracht op te maken, van ons beleid en van het regeringsbeleid dan hoop ik toch te mogen zeggen dat wij op de goede weg zijn.

Minister Biesheuvel heeft getoond een krachtig pleitbezorger te zijn voor de landbouwbelangen. Met een opleiding in de C.B.T.B. zal trouwens ook niet anders worden verwacht.” Dit citaat is uit een rede, die de tegenwoordige voorzitter van de C.B.T.B., drs. Zijlstra, op 23 april jl. in Amersfoort heeft gehouden. Ik weet dat ik daarmee kan volstaan. Dit advies geef ik de landbouw, en allen die daarin werkzaam zijn; Stel vertrouwen in de overheid, maar ook, stel vertrouwen in eigen zaak en eigen toekomst.

Prijsstijgingen en middenstand

Er is in de afgelopen tijd nogal heel wat te doen geweest rondom de prijsstijgingen en over de gevolgen van de loonsverhogingen, ook over de gevolgen voor de middenstand. Een hardwerkende volksgroep, die het moeilijk kan verteren, dat die gevolgen op haar dreigen te worden afgewenteld. Dat geldt niet voor alle branches, want loonsverhoging, inkomstenverhoging, betekent ook een hogere koopkracht. Dat is allereerst te zien in omzetcijfers, maar dat geldt niet voor allen. En wanneer men vrijheid in de loonvorming tolereert (en dat is in zekere zin in een aantal bedrijfstakken het geval

geweest) en men doet dat niet in de prijsvorming, dan zit daar toch een element van tegenstrijdigheid in. In elk geval moet men toch proberen van overheidswege het loonbeleid en het prijsbeleid tijdig te coördineren.

De wijziging in de Prijzenwet, waardoor ook ten aanzien van individuele bedrijven aan de Overheid mogelijkheden werden gegeven, heeft moelijkheden gegeven in de Staten-Generaal. Zowel de Eerste als de Tweede Kamerfractie hebben die wijziging alleen kunnen accepteren omdat via een amendement- Roolvink de zaak tot een tijdelijke zaak is gemaakt, en waardoor de zaak opnieuw ten principale over ruim een jaar wordt bezien, nadat de S.E.R. een advies heeft gegeven over deze zaken.

Een goed overleg met de middenstandsorganisaties is natuurlijk in al deze zaken van grote betekenis. En het middenstands- beleid is niet alleen een zaak van het prijsbeleid. Daar zitten ook nog heel andere kanten aan vast. En ik hoop dat de bewindsman van Economische Zaken, die speciaal belast is met het mid-
denstandsbeleid, straks ook kan komen met een aantal positieve maatregelen ten bate van die middenstand die zo gevarieerd is in onze samenleving. Ik denk aan het tot stand komen van een wet op het ordelijk economisch verkeer, benevens een verbetering van de Uitverkoopwet, een verbetering van het cadeaustelsel, een verbetering van de Winkelsluitingswet. Maar ik denk ook aan het bevorderen van het tot stand komen van een ontwikkelings- en saneringsfonds voor de middenstand. De landbouw heeft dit. Dit moet ook eens bekeken worden voor de middenstand. Ik vraag ook aandacht voor bevordering en subsidiëring van de voorlichting van de middenstand. Hier is op middenstandsgebied een achterstand. En ik weet wel, dat hier financiële consequenties aan zitten, maar de staatssecretaris van Economische Zaken, belast met de zaken voor de middenstand moet zeker van het kabinet gelegenheid krijgen om ten opzichte van dat proces in de middenstand een begeleidingsbijdrage te kunnen geven in de schaal-vergroting, die in de middenstand plaats vindt en die nodig is. Het voeren van een middenstandsbeleid is geen gemakkelijke zaak. Hierbij moet allerlei tegen elkaar worden afgewogen, maar de verantwoordelijke bewindslieden, zou ik toch vooral op het hart willen drukken om ook wanneer de omstandigheden dwingen tot snel ingrijpen, deze verdelende

rechtvaardigheid altijd goed in het oog te houden en daadwerkelijk toe te passen. En overigens, mijnheer de voorzitter, wens ik onze staatssecretaris toe dat hij door het kabinet in staat wordt gesteld om het door de ministers Zijlstra en De Pous zo met succes ingezette regionale industrialisatiebeleid onverkort voort te zetten. Ook in zijn infrastructuurbeleid. Het kabinet geve onze staatssecretaris daarvoor de gelegenheid.

De constellatie

Mijnheer de voorzitter, het kabinet-Marijnen is een parlementair kabinet, tot stand gekomen in overleg met de fractievoorzitters, via overleg met de fracties. Dit betekent dat wij dit kabinet niet alleen steunen, maar ook in bepaalde vraagstukken op voorhand medewerking hebben beloofd tot verwezenlijking van het beleid.

Dit geldt voor elk der vier regeringspartners. Beleidsoverwegingen hebben er toe geleid dat de met de liberalen tot stand gekomen samenwerking van 1959 tot en met 1963 is voortgezet. Principieel hebben wij als anti-revolutionairen geen voorkeur.

Het is voor ons, en ik weet dat dit voor de C.H. en de K.V.P. evenzo geldt, geen keuze tussen socialisme en liberalisme. Wij begeren in de eerste plaats een goede samenwerking van de drie christelijke partijen. Niet alleen internationaal, maar ook op nationaal niveau. Deze samenwerking hebben wij in Nederland, het is geen nieuws, reeds jaren. Meer dan 75 jaar met de in de menselijke samenleving normale onderbrekingen. Maar deze samenwerking moeten wij behouden. Ik wou wel eens dat de leden van het Partij Convent een vergadering zoals wij die enige weken geleden hebben gehad van de drie politieke partijen, K.V.P., C.H., en A.R. over internationale vraagstukken meemaakten; de geest op zo’n conferentie. Dan zou u met mij komen tot dezelfde conclusie: wij moeten deze samenwerking behouden.

Onvrede en nood

De christelijke politieke partij en dus ook haar vertegenwoordigers in de Staten-Generaal hebben altijd kritisch te staan tegenover de ontwikkelingen in de samenleving. Wij mogen geen vrede hebben, u niet en ik niet, met bestaande situaties. Altijd weer heeft de zonde zijn verdervende invloed. Er is in de wereld van vandaag nog veel nood, in ons land en met

name, ik heb het reeds even gememoreerd, in de ontwikkelingslanden. Op 12 november 1960 is het toenmalige Tweede Kamerlid mr. Biesheuvel op indringende wijze op de nood in de ontwikkelingslanden ingegaan. Hij deed een appèl op de partij en niet tevergeefs. De tegenstellingen tussen volken die gezegend zijn met grote welvaart en de volken die in bittere armoede leven zijn niet in overeenstemming met de eis en de norm van het Evangelie, van het grote gebod. Naast het particulier initiatief, naast de kerken, zending en missie heeft ook de Overheid haar eigen taak. Een christelijke politieke partij moet daarbij vóórop lopen en moet waar maken wat wij op dit punt hebben gezegd en ook in ons Program van Actie hebben geformuleerd. Bij de volgende verkiezingen hebben honderdduizenden kiezers voor de eerste maal het kiesrecht. De kiesgerechtigde leeftijd is gebracht op 21 jaar. Wij hebben onze jonge kiezers bij het politieke werk te betrekken en met hen te behandelen, wat wij als christelijke politieke partij wensen; wensen ook ten aanzien van een meer rechtvaardige samenleving. Voor een meer rechtvaardige verhouding in onze samenleving, nationaal en internationaal. Het vraagstuk van de
hulp aan de ontwikkelingslanden is daarbij een hedendaagse sociale roeping van de eerste orde.

Daar is natuurlijk ruimte een beleid te voeren dat onze instemming heeft. In het kader van de afweging van de prioriteiten moet aan deze zaak een voorname plaats worden ingeruimd. Ik hoop dat het kabinet dat aan de christelijk-historische staatssecretaris Diepenhorst mogelijk zal maken.

Politiek is vaak een moeilijke zaak. Met getuigen kan niet worden volstaan. Voor een fractie, die een verantwoordelijkheid wenst te dragen in de besluitvorming, zal steeds een afwegen van pro’s en contra’s nodig zijn; zullen steeds ook moeten gelden de gevolgen die een politieke beslissing heeft. Christelijke politiek is een nog moeilijker zaak. Want dat betekent, dat politiek verbonden wordt aan de naam van onze Here Jezus Christus. Wij moeten het samen doen, u en wij. In trouw aan God en Zijn Woord en in trouw en vertrouwen tegenover elkaar, om daardoor in ons pogen de bijbelse gerechtigheid te dienen. Om daarvoor in onze menselijke tekortkomingen iets te bereiken, u en ik. Moge het zijn ten dienste van heel ons volk.